

Mediacja – co warto wiedzieć

ADR-*Alternative (Appropriate) Dispute Resolution* (powszechnie: Alternatywne Metody Rozwiązywania Sporów)¹ jest to katalog metod, które stanowią alternatywę w rozwiązywaniu zaistniałych konfliktów w procesie przed sądem powszechnym.²

Ruch ADR z biegiem czasu stał się istotnym elementem rozwiązywania konfliktów w sferze tradycyjnych dziedzin prawa, tj. prawa: rodzinnego, cywilnego, pracy czy też handlowego oraz na płaszczyźnie stosunkowo nowych i zarazem mniej eksponowanych dyscyplin naukowych, które rozwijają się w sposób dynamiczny za sprawą przemian zachodzących w sferze ekonomicznej oraz społeczno-gospodarczej. W szczególności są to sprawy dotyczące bankowości, obrotu konsumenckiego, nowych technologii, Internetu, a także sportu.³

Do ADR zaliczamy: mediację, negocjację oraz arbitraż. Mediacja-pochodzi od łacińskiego słowa *mediator* tzn. pośrednik (*mediare* tzn. pośredniczyć w zaistniałym sporze; *medius*, tzn. bezstronny, środkowy). Stanowi ona formę rozwiązywania konfliktów, która opiera się na niewładczej wyspecjalizowanej ingerencji w konflikt osoby trzeciej, która jest neutralna i bezstronna w stosunku do osób będących w konflikcie, jak i do zaistniałego sporu. Jej głównym zadaniem jest przede wszystkim doprowadzenie stron do zawarcia porozumienia, które będzie wzajemnie akceptowane przez wszystkie strony sporu z uwzględnieniem potrzeb oraz interesów wszystkich stron. Jej zadaniem jest również odnowienie pozytywnych postaw oraz relacji współpracy stron konfliktu. Poza powyższymi zadaniami mediacji jej cele można podzielić na dwie podstawowe kategorie: cele nadrzędne (czyli dalsze) oraz cele podrzędne (czyli bliższe). Tak więc do celów nadrzędnych postępowania mediacyjnego zaliczamy cele o wymiarze: społecznym, personalnym czyli osobistym oraz interpersonalnym. W ramach celów podrzędnych mediacji, które stanowią

¹ D. Jaworska, Mediator o mediacji-wykład wygłoszony na konferencji *Mediacja w prawie pracy*, Warszawa 23.11.2005 r., s. 2, niepubl., [za:] M. Żurawska, *Mediacja jako nowa metoda rozwiązywania sporów z zakresu prawa pracy*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, (red. J. Olszewskiego, Warszawa 2008), s. 107.

² M. Żurawska, *Mediacja jako nowa metoda rozwiązywania sporów z zakresu prawa pracy*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, (red. J. Olszewskiego), Warszawa 2008, s. 107.

³ A. Wach, Znaczenie ADR dla roszczeń w postępowaniu cywilnym, [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, (red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska), Warszawa 2009, s. 67.

jednocześnie środki do realizacji celów o charakterze nadrzędnym, zaliczamy cele o wymiarze: negocjacyjno-informacyjnym, komunikacyjnym oraz psychologicznym.⁴

Prowadzenie postępowania mediacyjnego w sferze publicznej podlega na regulacji prawnej ze względu na zasadę prawdziwości, która została w Polsce wprowadzona Konstytucją RP w art. 7, na podstawie którego organy władzy publicznej przeprowadzają swoje działania w granicach i na podstawie prawa. Regulacja mediacji następuje w ramach norm prawa ustrojowego, procesowego oraz materialnego. W obrębie krajowych regulacji prawnych unormowano ogólne regulacje kompetencji oraz szczegółowe przepisy, które regulują konkretne przypadki. Podstawę prawną mediacji stanowią także normy prawa międzynarodowego, tj. umowy, jak i akty prawa stanowionego organizacji o charakterze międzynarodowym oraz prawa zwyczajowego.⁵

Mediację charakteryzuje: dobrowolność, neutralność i bezstronność, poufność, szybkość postępowania, mniejsze koszty postępowania w stosunku do postępowania sądowego. W porównaniu z postępowaniem sądowym nie jest tak wysoce formalna.⁶

Istotnymi elementami mediacji są: konflikt, podmiot oraz osoba mediatora. W sytuacji, gdy nie istnieje spór mamy do czynienia wyłącznie z rozmową stron. Nie zachodzi wówczas potrzeba łagodzenia sporu. Często występuje zjawisko obojętności. Konflikty mają różnorodne emocje i mogą być przedstawione w różny sposób. Często wyróżnia się konflikt: poglądów, osobowościowy czy też interesów. Podmiotami sporu mogą być zarówno osoby, grupy czy też państwa. Podstawowymi ich cechami są m.in.: poglądy, kultura oraz pamięć. I właśnie te cechy w większości przypadków stanowią podstawę konfliktów.⁷ Mediator jest neutralną osobą trzecią, która pomaga stronom konfliktu w jego rozwiązaniu. Do bezwzględnych cech mediatora zaliczamy neutralność oraz bezstronność.⁸

Wszczęcie postępowania mediacyjnego następuje przez strony bądź też przez sąd. Mediacja jest wszczęta przez strony w momencie doręczenia osobie mediatora wniosku o jej przeprowadzenie oraz wręczenie jego odpisu wszystkim stronom konfliktu. Mediacja wszczęta jest przez sąd z chwilą doręczenia bądź ogłoszenia postanowienia o skierowanie stron konfliktu na drogę postępowania mediacyjnego. W sytuacji, gdy strony w umowie o mediację dokonają wskazania sposobu wyboru osoby mediatora przez wskazanie wyłącznie

⁴ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa*, Warszawa 2009, s. 43-45.

⁵ M. Tabernacka, *Negocjacje i mediacje w sferze publicznej*, Warszawa 2009, s. 35, 36.

⁶ A. Bieliński, *Uwagi wstępne na temat mediacji*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, (red. J. Olszewskiego), Warszawa 2008, s. 37-46.

⁷ P. Szreniawski, *Filozoficzne aspekty mediacji*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, (red. J. Olszewskiego), Warszawa 2008, s. 17.

⁸ M. Bobrowicz, *Mediacja jestem za*, Warszawa 2008, s. 29, 30.

listy stałych mediatorów, z której ma być dokonany jego wybór przez organizację zawodową bądź społeczną prowadzącą powyższą listę, wtedy wniosek o wybór mediatora zostanie złożony do takiej organizacji. Następnie organizacja wybiera osobę mediatora i doręcza mu wniosek o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego. W powyższej sytuacji wszczęcie mediacji następuje w chwili doręczenia wniosku mediatorowi przez organizację zawodową czy społeczną. Wszczęcie postępowania mediacyjnego przez sąd jest możliwe do momentu zamknięcia pierwszego posiedzenia, które jest wyznaczone na rozprawę. Po zamknięciu posiedzenia sądu skierowanie sprawy na drogę postępowania mediacyjnego jest możliwe na zgodny wniosek stron konfliktu. Poprzez wszczęcie postępowania mediacyjnego następuje przerwanie biegu przedawnienia. Przerwanie biegu przedawnienia jest to okres po którym nie są skuteczne roszczenia majątkowe, które są dochodzone przed sądem.⁹

Wniosek o przeprowadzenie mediacji nie jest pismem procesowym ze względu na to, że żadne postępowanie sądowe (proces) się nie toczy. Postępowanie mediacyjne, które zostało wszczęte przez strony stanowi postępowanie przedsądowe. W sytuacji zawarcia przez strony ugody mediacyjnej oraz zatwierdzenia jej treści przez sąd do postępowania przed sądem nie dojdzie. Wtedy do wniosku o mediację nie znajdują zastosowania ogólne przepisy dotyczące pism procesowych, ale przepisy odnoszące się do wniosków obejmujące: oznaczenie stron sporu, wskazanie zadania wraz z podstawy faktyczną oraz powinien być opatrzony podpisem wnioskodawcy. Do wniosku o przeprowadzenie mediacji musi być dołączony jej odpis umowy mediacyjnej. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy taka umowa nie została zawarta przez strony. Do wniosku dołącza się również inne dokumenty, które przez wnioskodawcę zostały uznane za istotne.¹⁰

Ugoda mediacyjna ma charakter warunkowy, gdyż strony uznają spór za zakończony pod warunkiem wykonania wynikających z jej treści zobowiązań. Ugoda, która została zawarta przez strony wywołuje takie same skutki, jak wydany przez sąd wyrok. Ugoda jest więc tytułem egzekucyjnym, który stanowi podstawę do wszczęcia egzekucji przez komornika.¹¹

Istnieje również możliwość wszczęcia postępowania mediacyjnego bez skierowania sporu na drogę postępowania sądowego oraz bez zawarcia umowy mediacyjnej przez strony. Polega ona na tym, że strony mimo, iż nie sporządziły umowy o mediację wystosowują wniosek o jej przeprowadzenie, który jest dostarczany stronom konfliktu. Wniosek ten jest

⁹ A. Rękas, *Czy tylko sąd rozstrzygnie w sądzie? Mediacja i sądownictwo polubowne. Informator o alternatywnych sposobach rozwiązywania sporów*, Warszawa 2010, s. 23, 24.

¹⁰ K. Knopek, *Postępowanie cywilne w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2010, s. 56.

¹¹ R. Golat, *Polubowne rozstrzygnięcie sporów*, Warszawa 2007, s. 55, 59.

następnie kierowany wraz z dowodem doręczenia przeciwnikowi do osoby mediatora. Strona przeciwna po wezwaniu lub zapytaniu, które zostało skierowane przez mediatora wyraża zgodę bądź sprzeciw na przeprowadzenie mediacji oraz czynny w niej udział. Stanowi to, tzw. wszczęcie postępowania mediacyjnego przez przystąpienie.¹²

Mediacja jest procedurą, która przebiega z udziałem wszystkich stron sporu, jak też z każdą ze stron z osobna. Mediacja przebiega w postępowaniu jawnym następująco:

1. przygotowanie postępowania mediacyjnego wraz z premediacją, tj. odebranie przez osobę mediatora zgody wszystkich stron sporu na przeprowadzenie postępowania, a także dokonanie przedstawienia programu przebiegu mediacji,
2. otwarcie sesji postępowania mediacyjnego, która zawiera monolog mediacji oraz ustalenie regulaminu, który będzie obowiązywał podczas mediacji,
3. prezentacja przez strony sporu swoich stanowisk-gromadzenie niezbędnych informacji (wentylacja), a czasem spotkania indywidualne,
4. sprecyzowanie definicji problemów wraz z diagnozą konfliktu, oczekiwań stron oraz pytań o charakterze wyjaśniającym,
5. prezentacja propozycji rozwiązań sporu przez strony oraz ich wentylacja,
6. doprecyzowanie rozwiązania-parafraza,
7. spisanie porozumienia-umowa, ugoda,
8. zamknięcie sesji postępowania mediacyjnego.¹³

W ramach zakończenia postępowania mediacyjnego można wyróżnić rozstrzygnięcie pozytywne, które skutkuje zawarciem ugody przez strony konfliktu bądź negatywne, gdy strony nie podpiszą ugody. Występują jeszcze dwa rodzaje decyzji, które nie występują bezpośrednio w postępowaniu mediacyjnym, ale mają z nim związek. Jest to postanowienie o zatwierdzeniu ugody, która została zawarta przez osobę mediatora bądź nadanie klauzuli wykonalności tej ugodzie oraz postanowienie dotyczące odmowy nadania klauzuli wykonalności bądź zatwierdzenia zawartej ugody przez osobę mediatora.¹⁴

Na szczególną uwagę zasługują zalety mediacji. Służy ona zachowaniu harmonii społecznej oraz zapewnieniu prawidłowych relacji międzyludzkich. Stwarza możliwości dla budowy porozumienia, przełamywania barier oraz łagodzeniu napięć społecznych. Mediacja zwiększa gwarancję trwałego usunięcia konfliktu. Umożliwia wspólne wypracowanie rozwiązań sporu, które będzie akceptowane przez wszystkie strony sporu oraz będą

¹² K. Knopek, *Postępowanie cywilne w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2010, s. 56.

¹³ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 50.

¹⁴ A. Arkuszewska, M. Bosak, *Mediacja jako metoda rozwiązywania indywidualnych i zbiorowych sporów z zakresu prawa pracy*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, (red. J. Olszewskiego), Warszawa 2008, s. 168.

dostosowane do potrzeb i indywidualnych oczekiwań. Strony decydują o jej ostatecznym wyniku, a pozycja wszystkich stron jest równorzędna. Dzięki niej strony mogą spojrzeć na konflikt z innej perspektywy, a w konsekwencji nakłonić strony do rozważenia konfliktu z punktu widzenia przeciwnej strony sporu. Stanowi ona zaspokojenie opowiedzenia przez strony o swoich krzywdach czy też poczuciu niesprawiedliwości. Zapewnia skuteczność o wyższym poziomie skuteczności w realizowaniu zawartego porozumienia ze względu na wypracowanie tego porozumienia przez te strony. Ze względu na to strony czują się odpowiedzialne za ich realizację zawartych w umowie zobowiązań. Postępowanie mediacyjne przyczynia się do skrócenia okresu trwania postępowania sądowego, jak również do zmniejszenia kosztów, które są związane z tym postępowaniem. Mediacja jest realizacją kontynuacji zasady dostępu do wymiaru sprawiedliwości, która jest potocznie zwana prawem do sądu, a w praktyce rozumie się jako zapewnienie szybkości i niedrogich procedur oraz alternatywnych pozasądowych procedur, które mają za cel rozwiązywanie zaistniałych konfliktów.¹⁵

¹⁵ A. Rękas, *Czy tylko sąd rozstrzygnie w sądzie? Mediacja i sądownictwo polubowne. Informator o alternatywnych sposobach rozwiązywania sporów*, Warszawa 2010, s. 20, 21.